

تفسیر و مفسران
مدرسه تفسیری استان فارس
(از قرن اول هجری تا کنون)

مکتب زهره معارف

شیراز

۱۳۹۸

بنیاد فارس‌شناسی

سر شناسه: معارف، زهره، ۱۳۵۱-

عنوان و نام پدیدآورنده: تفسیر و مفسران مدرسه تفسیری استان فارس (از قرن اول هجری تا کنون)/ زهره معارف؛ بنیاد فارس شناسی.

مشخصات نشر: شیراز، نشر سیوند، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۵۲۸ ص.: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۰-۶۲-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: تفاسیر - تاریخ.

موضوع: History - Commentaries - Qur'an

موضوع: مفسران - تاریخ.

موضوع: *History - Commentaries

موضوع: فارس.

موضوع: (Iran:Province) فارس

شناسه افزوده: بنیاد فارس شناسی

رده بندی کنگره: BP۹۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۲۶۹۸۹

شیراز، خیابان لطفعلی خان زند، کوچه ی ۲۴، پلاک ۱، تلفک: ۳۲۲۴۳۸۱ (۰۷۱)

صندوق پستی ۷۱۳۶۵-۱۳۱۵

بنیاد فارس شناسی

E-mail: bonyad.fars.shenasi@gmail.com

صفحه آرا: محبوبه جدی، طرح جلد: علیرضا ماجدی نیا

چاپ اول: ۱۳۹۸، تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه، قطع: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۰-۶۲-۶

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷.....	سخن نخست.....
۱۹.....	تقریظ حضرت آیت الله العظمی زکام.....
۲۱.....	تقریظ حضرت آیت الله العظمی مدنی.....
۲۵.....	پیشگفتار.....
۲۷.....	فصل اول: مفهوم شناسی و نگاهی اجمالی به فارس
۲۷.....	۱-۱ مفهوم شناسی.....
۲۷.....	۱-۱-۱ تعریف مدرسه تفسیری.....
۲۸.....	۲-۱-۱ پدیداری.....
۲۸.....	۳-۱-۱ تطوّر.....
۲۹.....	۴-۱-۱ مفسران و اعلام.....
۲۹.....	۵-۱-۱ فارس.....
۳۰.....	۲-۱ استان فارس در یک نگاه.....
۳۰.....	۱-۲-۱ جغرافیای استان فارس.....
۳۲.....	۲-۲-۱ پیشینه تاریخی استان فارس.....
۳۵.....	فصل دوم: پیدایش مدرسه تفسیری استان فارس
۳۵.....	درآمد.....

- ۱-۲ پیدایش تفسیر در فارس..... ۳۵
- ۱-۱-۲ پیدایش شفاهی تفسیر در مدرسه تفسیری فارس..... ۳۵
- ۱-۱-۱-۲ سلمان فارسی و مدرسه تفسیری فارس..... ۳۶
- الف. معرفی سلمان فارسی..... ۳۸
- ب. جایگاه سلمان فارسی..... ۴۱
- ج. دلیل روایی بر بیان شفاهی تفسیر توسط سلمان فارسی..... ۴۲
- ۱-۱-۲ مفسران و تفسیر شفاهی در سده‌های آغازین ه.ق..... ۴۴
- ۱-۱-۲ تفسیر شفاهی در مدرسه تفسیری فارس در طول قرون متمادی..... ۴۴
- ۱-۲ آغاز تدوین سیر در مدرسه تفسیری فارس..... ۴۹
- ۱-۲-۱ سلمان فارسی از آغاز تدوین تفسیر..... ۴۹
- ۱-۲-۲ سیبویه تدوینگر تفسیر در «الکتاب»..... ۵۱
- الف. سیبویه..... ۵۲
- ب. اهمیت «الکتاب»..... ۵۴
- ج. «الکتاب» و تفسیر قرآن..... ۵۵
- ۱-۲-۳ حسین بن منصور حلاج (ابو عبدالله زاهد)..... ۶۲
- ۱-۲-۴ ابن درستویه..... ۶۵
- ۱-۲-۵ ابوعلی فارسی..... ۷۰
- ۱-۲-۶ ابوالحسن بن حسین بن محمد بن مهلب ارجانی بن‌دار شاهی..... ۷۸
- ۱-۲-۷ ابوبکر احمد بن عبد الرحمن شیرازی..... ۸۰
- ۱-۲-۸ ابواسحاق کازرونی..... ۸۱
- ۱-۲-۹ ابومحمد حسن بن حسین بن علی بن خشنام خفری..... ۸۶
- ۱-۲-۱۰ مؤید فی‌الدین هبه‌الله شیرازی..... ۸۷
- ۱-۲-۱۱ فامی شیرازی..... ۸۹
- فصل سوم: تطور تاریخی مدرسه تفسیری استان فارس**..... ۹۱
- درآمد..... ۹۱

- ۱-۳ تطور تاریخی مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن اول ه.ق (قرن اول تا پنجم)..... ۹۱
- ۱-۱-۳ تفسیر و مفسران مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن اول ه.ق..... ۹۲
- ۲-۱-۳ شاخص‌های مکشوف مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن اول ه.ق..... ۹۲
- ۱-۲-۱-۳ تعداد مفسران و آثار تفسیری ایشان..... ۹۲
- ۲-۲-۱-۳ تقریب مذاهب (شیعه و سنی)..... ۹۲
- ۳-۲-۱-۳ نگاهی به اعلام و آثار فاخر..... ۹۳
- ۴-۲-۱-۳ صبغه آثار تفسیری..... ۹۴
- ۵-۲-۱-۳ تفاسیر ترتیبی و موضوعی..... ۹۴
- ۶-۲-۱-۳ تعامل با دیگر مدارس تفسیری جهان..... ۹۵
- ۷-۲-۱-۳ عدم وجود برخی آثار..... ۹۶
- ۲-۳ تطور تاریخی مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن دوم ه.ق (قرن ششم تا دهم)..... ۹۶
- ۱-۲-۳ تفسیر و مفسران مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن دوم ه.ق..... ۹۶
- ۱-۱-۲-۳ ابو عبدالله نصر بن علی بن محمد ابن ابی کریم شیرازی..... ۹۶
- ۲-۱-۲-۳ علی بن محمد بن علی نیریزی (فقیه نرسه) این نیریزی..... ۱۰۱
- ۳-۱-۲-۳ روزبهان بن ابی نصیر بقلی شیرازی..... ۱۰۴
- ۴-۱-۲-۳ ابو علی حسن بن خطیر فارسی..... ۱۱۰
- ۵-۱-۲-۳ محمد بن مؤمن شیرازی..... ۱۱۲
- ۶-۱-۲-۳ ابوالخیر ابوسعید عبدالله بیضاوی فارسی..... ۱۱۵
- ۷-۱-۲-۳ ابوالمکارم محمود بن محمد قوام‌الدین حسنی واعظ..... ۱۱۹
- ۸-۱-۲-۳ صفی‌الدین ابوالخیر مسعود بن محمود بن ابی الفتح الفالی السیرافی..... ۱۲۵
- ۹-۱-۲-۳ قطب‌الدین محمد فالی (فرزند صفی‌الدین ابوالخیر)..... ۱۲۶
- ۱۰-۱-۲-۳ علاء‌الدین محمد بن سعدالدین محمود الفارسی..... ۱۲۹
- ۱۱-۱-۲-۳ قطب‌الدین شیرازی..... ۱۳۰
- ۱۲-۱-۲-۳ ابوبکر بن کالنجار شیرازی..... ۱۴۰
- ۱۳-۱-۲-۳ ابوالمیان، شیخ جلال‌الدین مسعود شیرازی..... ۱۴۳

- ۱۴-۱-۲-۳ نورالدین محمد شیرازی (مولانا نورالدین خراسانی)..... ۱۴۵
- ۱۵-۱-۲-۳ امین الدین بلیانی..... ۱۴۶
- ۱۶-۱-۲-۳ سراج الدین عمر بن عبدالرحمان فارسی قزوینی..... ۱۴۸
- ۱۷-۱-۲-۳ عمادالدین عبدالکریم بن عبداللطیف بن مذکور بن حامد بن اسحق فالی..... ۱۵۰
- ۱۸-۱-۲-۳ افتخارالدین، محمد بن نصرالله بن محمد دامغانی (افتخارالدین، محمد شیرازی)..... ۱۵۲
- ۱۹-۱-۲-۳ شمس الدین محمد حافظ شیرازی..... ۱۵۳
- ۲۰-۱-۲-۳ محمد شیرین شمس الدین مغربی تبریزی..... ۱۵۹
- ۲۱-۱-۲-۳ بوطا، مجدالدین محمد بن یعقوب فیروزآبادی..... ۱۶۱
- ۲۲-۱-۲-۳ میر سید شمس الدین جرجانی..... ۱۷۱
- ۲۳-۱-۲-۳ برهان الدین محمد بن محمد شیرازی رومی «صدر هروی»..... ۱۸۱
- ۲۴-۱-۲-۳ شمس الدین ابوالخیر محمد بن محمد بن یوسف ابن جزری..... ۱۸۳
- ۲۵-۱-۲-۳ عقیق الدین طیفور..... ۱۸۷
- ۲۶-۱-۲-۳ ابوالمعالی محمد صدرالدین (پارامیر غیاث الدین منصور دشتکی شیرازی)..... ۱۹۰
- ۲۷-۱-۲-۳ غیاث الدین، منصور دشتکی شیرازی..... ۱۹۲
- ۲۸-۱-۲-۳ امیر صدرالدین محمد (فرزند غیاث الدین منصور)..... ۲۰۱
- ۲۹-۱-۲-۳ محمد عبد الرحمن بن محمد بن عبدالله الایچی شیرازی، الشافعی..... ۲۰۶
- ۳۰-۱-۲-۳ قطب الدین عیسی بن محمد ایچی..... ۲۱۰
- ۳۱-۱-۲-۳ علی بن عبدالله شیفتکی شیرازی..... ۲۱۳
- ۳۲-۱-۲-۳ جلال الدین محمد دوانی شیرازی..... ۲۱۴
- ۳۳-۱-۲-۳ قوام الدین یوسف بن حسن الحسینی الشیرازی..... ۲۲۱
- ۳۴-۱-۲-۳ شمس الدین محمد بن احمد خفری (پدر بزرگ محمد)..... ۲۲۲
- ۳۵-۱-۲-۳ علی شیرازی؛ علایی شیرازی (ابن محبی شیرازی)..... ۲۲۶
- ۳۶-۱-۲-۳ کمال الدین حسین بن محمد لاری (کمال الدین محمد لاری)..... ۲۲۸
- ۳۷-۱-۲-۳ صلاح الدین محمد (پدر مولانا مصلح الدین لاری)..... ۲۳۰
- ۳۸-۱-۲-۳ مصلح الدین لاری (عبد الغفور لاری)..... ۲۳۰

۲۳۴.....	۳-۲-۱-۳۹ ابن همام العارف الشيرازي.....
۲۳۶.....	۳-۲-۱-۴۰ سيد امير ابو الفتوح حسيني جرجاني.....
۲۴۰.....	۳-۲-۱-۴۱ محمد بن احمد خواجهكي شيرازي.....
۲۴۲.....	۳-۲-۱-۴۲ حبيب الله باغنوي شيرازي.....
۲۴۵.....	۳-۲-۱-۴۳ امير سيد فتح الله شيرازي.....
۲۵۱.....	۳-۲-۲-۲ شاخص هاي مکتشف مدرسه تفسيرى فارس در ۵ قرن دوم ه.ق.....
۲۵۱.....	۳-۲-۲-۱ تعداد مفسران و آثار تفسيرى ايشان.....
۲۵۱.....	۳-۲-۲-۲ تقريباً مذاهب (شيعة و سنى).....
۲۵۲.....	۳-۲-۲-۳ نگارنى به اعلام و آثار فاخر.....
۲۵۳.....	۳-۲-۲-۴ شرح و تعليقه نويسى در مدرسه تفسيرى فارس.....
۲۵۴.....	۳-۲-۲-۵ صبغه تفاسير.....
۲۵۵.....	۳-۲-۲-۶ تفاسير ترتيبى و موضوعى.....
۲۵۵.....	۳-۲-۲-۷ جواهرى در مدرسه تفسيرى فارس.....
۲۵۶.....	۳-۲-۲-۸ تعامل با ديگر مدارس تفسيرى كشور.....
۲۵۷.....	۳-۲-۲-۹ عدم وجود برخى آثار.....
۲۵۸.....	۳-۳-۳ تطور تاريخى مدرسه تفسيرى فارس در ۵ قرن سوم ه.ق (قن نازده تا پانزده).....
۲۵۹.....	۳-۳-۱ تفسير و مفسران مدرسه تفسيرى فارس در ۵ قرن سوم ه.ق.....
۲۵۹.....	۳-۱-۳-۱ صدرالدين محمد بن ابراهيم شيرازى (ملاصدرا).....
۲۶۵.....	۳-۱-۳-۲ ميرزا ابراهيم قوامى شيرازى (فرزند ملاصدرا شيرازى).....
۲۶۷.....	۳-۱-۳-۳ محمد هادى بن معين الدين محمد الشريف الشيرازى (آصف شيراز).....
۲۶۸.....	۳-۱-۳-۴ خواجه محمد بن محمود دهدار شيرازى (فانى).....
۲۷۱.....	۳-۱-۳-۵ تجلى شيرازى.....
۲۷۴.....	۳-۱-۳-۶ جعفر بحراني.....
۲۷۶.....	۳-۱-۳-۷ صالح بن عبدالكريم كرزكانى شيرازى بحراني.....
۲۷۸.....	۳-۱-۳-۸ سيد محمد على حسيني علوى سبزواري شيرازى.....

- ۲۸۰..... ۳-۳-۱-۹ عبد علی بن جمعه شیرازی حویزی
- ۲۸۲..... ۳-۳-۱-۱۰ رضی الدین محمد بن محمد تقی موسوی شیرازی
- ۲۸۴..... ۳-۳-۱-۱۱ محمد بن محمد دارابی
- ۲۸۶..... ۳-۳-۱-۱۲ محمد مؤمن جزایری شیرازی
- ۲۹۱..... ۱۳-۳-۱-۳ محمد مفید شیرازی
- ۲۹۲..... ۳-۳-۱-۱۴ مفید بن میرزا محمد کاظم بن شیخ عبدالنبی شیرازی (شیخ مفید شیرازی)
- ۲۹۴..... ۳-۳-۱-۱۵ محمد هاشم بن میرزا اسماعیل شیرازی ذهبی
- ۲۹۸..... ۳-۳-۱-۱۶ میرزا ابو القاسم بن عبد النبی حسینی شریفی شیرازی
- ۳۰۲..... ۳-۳-۱-۱۷ ابوالحسن رانی
- ۳۰۴..... ۳-۳-۱-۱۸ علی اکبر سبیل شدازی
- ۳۰۸..... ۳-۳-۱-۱۹ سید جعفر کنای دارابی
- ۳۱۱..... ۳-۳-۱-۲۰ میرزا ابوالحسن بن عبد الله لهباناتی لاری (نوه دختری سید جعفر کشفی)
- ۳۱۳..... ۳-۳-۱-۲۱ محمد تقی طیب شیرازی (میرزا بابا)
- ۳۱۴..... ۳-۳-۱-۲۲ محمد حسین مرادی شیرازی
- ۳۱۵..... ۳-۳-۱-۲۳ میرزا نصرالله مدرس شیرازی
- ۳۱۶..... ۳-۳-۱-۲۴ محمد جعفر دادخواه شیرازی (فرزند شیخ محمد انور مدرس شیرازی)
- ۳۲۰..... ۳-۳-۱-۲۵ محمد جعفر خشتی دوانی
- ۳۲۱..... ۳-۳-۱-۲۶ میرزا احمد بن میرزا شفیع وقار (احمد وقار شیرازی)
- ۳۲۳..... ۳-۳-۱-۲۷ سید علی اکبر مولوی موسوی شیرازی
- ۳۲۵..... ۳-۳-۱-۲۸ حسن فسائی نحوی
- ۳۲۸..... ۳-۳-۱-۲۹ علی اصغر حکمت (نوه دختری میرزا حسن فسایی)
- ۳۳۹..... ۳-۳-۱-۳۰ سید عبدالحسین موسوی نجفی لاری (سید عبدالحسین لاری)
- ۳۴۵..... ۳-۳-۱-۳۱ سید عبدالمحمد موسوی آیت اللهی (فرزند آیت الله عبدالحسین لاری)
- ۳۴۶..... ۳-۳-۱-۳۲ سید مجتبی موسوی لاری (نوه سید عبدالحسین لاری)
- ۳۵۰..... ۳-۳-۱-۳۳ سید محمد حسینی قدسی شیرازی

۳۵۱.....	۳-۳-۱-۳۴ جلال‌الدین رئیس شیرازی.....
۳۶۰.....	۳-۳-۱-۳۵ میرزا علی اکبر ارسنجانی (روح‌الایمان).....
۳۶۳.....	۳-۳-۱-۳۶ سید نورالدین الحسینی الهاشمی شیرازی.....
۳۶۶.....	۳-۳-۱-۳۷ بهاء‌الدین محلاتی (فرزند جعفر محلاتی).....
۳۶۸.....	۳-۳-۱-۳۸ سید محمود علوی اردکانی.....
۳۷۰.....	۳-۳-۱-۳۹ محمد جعفر شاملی (شیخ آقا).....
۳۷۱.....	۳-۳-۱-۴۰ سید ابوالقاسم فقیه ارسنجانی.....
۳۷۳.....	۳-۳-۱-۴۱ سید عبداللہ محلاتی شیرازی.....
۳۷۶.....	۳-۳-۱-۴۲ محمد هادی فخر شیرازی؛ محمد هادی شیخ‌الاسلامی فخرالمحققین شیرازی.....
۳۷۹.....	۳-۳-۱-۴۳ سید عبدالسین دستغیب.....
۳۸۳.....	۳-۳-۱-۴۴ حبیب‌الله آموزگار.....
۳۸۵.....	۳-۳-۱-۴۵ حسنعلی نجابت شیرازی.....
۳۸۸.....	۳-۳-۱-۴۶ مصطفی ثامنی.....
۳۸۹.....	۳-۳-۱-۴۷ ناصر مکارم شیرازی.....
۳۹۸.....	۳-۳-۱-۴۸ حسین شب‌زنده‌دار جهرمی.....
۴۰۰.....	۳-۳-۱-۴۹ سیدعلی محمد دستغیب حسینی شیرازی.....
۴۰۱.....	۳-۳-۱-۵۰ احمد بهشتی.....
۴۰۵.....	۳-۳-۱-۵۱ محمد صادق محی‌الدین حائری شیرازی.....
۴۰۹.....	۳-۳-۱-۵۲ شکرالله جهان‌مبین.....
۴۱۰.....	۳-۳-۱-۵۳ محمد جعفر امامی شیرازی.....
۴۱۲.....	۳-۳-۱-۵۴ علی کریمی جهرمی.....
۴۱۴.....	۳-۳-۱-۵۵ عبدالکریم بی‌آزار شیرازی.....
۴۲۰.....	۳-۳-۱-۵۶ علی شیخ موحد.....
۴۲۴.....	۳-۳-۱-۵۷ اسدالله ایمانی.....
۴۲۶.....	۳-۳-۱-۵۸ محمد بیستونی.....

- ۴۲۹..... ۳-۱-۵۹ محمد خامه گر
- ۴۳۳..... ضمیمه ۱
- ۴۳۴..... الف - منصور کازرونی (فرزند حسن بن علی عمری قرشی)
- ۴۳۵..... ب - مهدی بن عبدالله شیرازی افکاری
- ۴۳۵..... ج - مؤلفی گمنام از مدرسه تفسیری فارس
- ۴۳۶..... د - سید مرتضی آیت الله زاده شیرازی
- ۴۳۸..... ه - سید محمد حسینی شیرازی
- ۴۳۹..... ضمیمه ۲
- ۴۳۹..... سید مهدی دادور (مشهور به آیت الهی)
- ۴۴۱..... ۳-۲-۳ شاخص های مکشرب مدرسه تفسیری فارس در ۵ قرن سوم ه.ق.
- ۴۴۱..... ۳-۲-۱ تعداد مفسران و آثار، تفاسیر ایشان
- ۴۴۲..... ۳-۲-۲ تقریب مذاهب (شیعه و سنی)
- ۴۴۲..... ۳-۲-۳ نگاهی به اعلام و آثار فاخر
- ۴۴۴..... ۳-۲-۴ حاشیه و تعلیقه نویسی
- ۴۴۴..... ۳-۲-۵ صبغه تفاسیر
- ۴۴۵..... ۳-۲-۶ تفاسیر تربیتی و موضوعی
- ۴۴۶..... ۳-۲-۷ تعامل با دیگر مدارس تفسیری کشور و جهان
- ۴۴۷..... ۳-۴ شاخص های مکشوف ۱۵ قرن در یک نگاه
- ۴۵۳..... **فصل چهارم: اوج و افول مدرسه تفسیری استان فارس**
- ۴۵۳..... در آمد
- ۴۵۳..... ۴-۱ عوامل طبیعی
- ۴۵۴..... ۴-۲ عوامل جغرافیایی
- ۴۵۵..... ۴-۳ عوامل تاریخی
- ۴۵۵..... ۴-۱ پایتخت بودن مرکز استان فارس در ادوار مختلف

۴۵۶.....	۲-۳-۴ حکومت‌های امنیت محور.....
۴۵۹.....	۴-۴ عوامل مذهبی.....
۴۵۹.....	۱-۴-۴ وجود اولین مساجد در استان فارس.....
۴۶۲.....	۲-۴-۴ آزادی مذهب.....
۴۷۱.....	۳-۴-۴ سنت حسنه وقف.....
۴۷۱.....	۴-۴-۴ فارس از کهن‌ترین کانون‌های فعالیت شیعی در ایران.....
۴۷۳.....	۵-۴ عوامل فرهنگی.....
۴۷۳.....	۱-۵-۴ دارالاسلام بن شیراز.....
۴۷۸.....	۲-۵-۴ کتابخانه‌های متعدد در مرکز فارس.....
۴۷۹.....	۳-۵-۴ مطبوعات در مرکز فارس.....
۴۷۹.....	۴-۵-۴ بارگاه امامزادگان در فارس.....
۴۸۰.....	۵-۵-۴ تأثیر علل اوج و افول فلسفه و تفکر.....
۴۸۳.....	۶-۵-۴ مهاجرت نخبگان.....
۴۸۷.....	۷-۵-۴ مدارس علمیه.....
۴۹۵.....	۶-۴ نقش نیروی انسانی و تعامل با دیگر مدارس تفسیری.....
۴۹۸.....	سخن آخر.....
۵۰۱.....	منابع و مآخذ.....

سخن نخست

شناخت بزرگان و نام آوران یک خطه، بذر امید را در دل جوانان رویانده و نشاط علمی و اندیشه‌ورزی دیگر بزرگان را به دنبال خواهد داشت. آشنایی با تفسیر و مفسران استان فارس، که برای اولین بار در چنین گستره‌ای از قرن اول تاکنون، مورد بررسی قرار گرفته است، کاری بس عظیم و حائز اهمیت است. دستیابی به نقشه جامع علمی کشور از بُعد علوم قرآنی و شاخه تفسیر، یکی از دستاوردهای این رشته است، که حضور فعال مفسران این استان را به رخ جهانیان می‌کشد و سهم چشمگیر فارس را در تمدن‌سازی اسلامی در این بُعد به نمایش می‌گذارد. در طول ادوار مختلف، بر تارک این استان پهلوانان، ستارگان بسیاری خوش درخشیده‌اند. نویسنده محترم، در این کتاب بیش از ۱۱۰ ستاره از آسمان تفسیری این خطه از کشور اسلامی را شناسایی کرده است. ایشان بیش از ۲۸۰ اثر تفسیری ریز و درشت را معرفی کرده و مورد کاوش و بررسی قرار داده است. برخی از این مفسران چون صدر المتألهین، صدرای شیرازی و بیضاوی، در طول تاریخ بسیار معروف و شناخته شده، اما برخی دیگر، برای بسیاری ناشناخته هستند و یا دیگر ابعاد علمی آن‌ها مورد توجه قرار گرفته است و بُعد تفسیری ایشان مغفول مانده است. این حجم از مفسران آثار تفسیری، در واقع بیانگر جهاد علمی بزرگان و اندیشمندان استان فارس در حیطه تفسیر است. این جهاد علمی در حوزه تفسیر، عرق مذهبی و اهتمام ویژه روشنفکران فارس را در درک مفاهیم روشنگر و حیات بخش قرآن کریم در طول تاریخ به اثبات می‌رساند.

بنیاد فارس‌شناسی با سپاس ویژه از نویسنده محترم؛ سرکار خانم دکتر معارف، این مکتوب را به تمامی مردم فهیم و فرهنگ دوست و بویژه مفسران خطه ادیب‌پرور فارس تقدیم می‌دارد.

دکتر منصور طیبی

مدیر بنیاد فارس‌شناسی